

De culturele en religieuze diversiteit in Nederland - en zeker in een stad als Rotterdam - neemt iedere generatie toe¹. De culturele wortels van een meerderheid van de Rotterdammers verspreiden zich over de hele wereld. Onder jongeren des te meer. Een religie als de islam is onder jongeren de meest beleefde godsdienst en ook zijn deze jongeren religieuzer dan hun ouders².

Verschillende studies en praktijkervaringen³ wijzen op een kloof tussen reguliere welzijnsvoorzieningen en Rotterdammers met een cultureel en/of religieus diverse achtergrond⁴. Wat vragen deze ontwikkelingen van het welzijn(beleid) in Rotterdam? Hoe bereiken en betrekken we alle Rotterdammers?

Decennia aan praktijkervaring van SPIOR onderbouwd met verschillende studies geven hier antwoord op. Het initiatief Welzijn Inclusief 010 van SPIOR biedt 10 tips aan beleidsmakers, professionals en vrijwilligers in het welzijn. Samen met gemeenten, fondsen, zorg- en welzijnsinstanties, diverse culturele en levensbeschouwelijke organisaties maken we het welzijnswerk cultuur- en religiesensitief en inclusief voor heel de stad. De elementen staan niet los van elkaar, maar vloeien in elkaar over:

(0)10 kwaliteiten

Uit studies en best practices komen een tiental cultuur- en religiesensitieve elementen en aandachtspunten naar voren voor een meer divers bereik, betrokkenheid en inclusief welzijnswerk. De elementen staan niet los van elkaar, maar vloeien in elkaar over:

- een outreachende laagdrempelige aanpak;
- aansluiting bij de leefwereld van de doelgroep;
- ruimte om onderling van en met elkaar te leren;
- flexibiliteit in de aanpak;
- gebruik van toegankelijke werkvormen;
- verbinding met andere voorzieningen voor ondersteuning en hulpverlening;
- bij voorkeur in homogene groepen naar sekse en/of achtergrond;
- zo mogelijk in de taal van de doelgroep;

¹ Van de Laar, P., & Scholten, P. (2023). *De echte Rotterdammer komt van buiten: Rotterdam migratiestad 1600-2022*. 320 pagina's. Uitgeverij Thoth

² Schmeets, H., & Houben, M. (2023). Religieuze betrokkenheid in Nederland. In Centraal Bureau Voor De Statistiek. <https://www.cbs.nl/nl-nl/longread/statistische-trends/2023/religieuze-betrokkenheid-in-nederland?onepage=true>

³ Zie bijvoorbeeld: IDEM Rotterdam (2022) - Voorbij de Eigen Bril, en bronnenlijst.

⁴ Hiermee bedoelen we iedere Rotterdammer met een migratieachtergrond (met opa en/of oma meegerekend) ofwel Rotterdammers die zich rekenen tot een levensbeschouwing die zich niet rekenen tot een van de zuilen zoals het welzijnswerk die tot de jaren '70 en '80 van de 20ste eeuw gekend heeft.

- gebruik van termen en aanspreekvormen die bekend zijn bij de doelgroep;
- inzet van rolmodellen waarmee de doelgroep zich identificeert.

1) Outreachend & laagdrempelig

Wees proactief en sluit aan op bestaande (informele) netwerken om diverse doelgroepen te bereiken, zoals actieve culturele en religieuze verenigingen in de wijk. Werk samen met vrijwilligers en sleutelfiguren die het vertrouwen genieten binnen verschillende doelgroepen. Sluit in de communicatie, locaties en tijdstippen voor bijvoorbeeld trainingen aan bij de reeds gangbare communicatielijnen, tijden en plaatsen van ontmoeting voor de doelgroep, zoals appgroepen, een buurthuis of moskee.

2) Aansluiting bij de leefwereld

Niet alleen voor het bereik (zie vorige punt), ook voor de aansluiting op de leefwereld van ouders en hun kinderen is het van belang, dat de trainingen plaats vinden op locaties waar deelnemers zich al thuis voelen. Het welzijnsaanbod (denk bijvoorbeeld aan trainingen) vinden op deze manier letterlijk plaats in de leefwereld van de deelnemers. Deelnemers voelen zich hierdoor veiliger om zichzelf te zijn en hun persoonlijke ervaringen en (hulp)vragen te delen. Creëer binnen het aanbod ruimte voor deelnemers om hun eigen ervaringen te delen, waaronder die gevormd door iemands culturele of religieuze achtergrond, en sluit het aanbod hierop aan.

3) Onderling van en met elkaar leren

Deelnemers geven aan het enorm waardevol te vinden als zij onderling van elkaar kunnen leren. Herkenning en erkenning van en bij elkaar biedt troost, stelt gerust en geeft begrip, moed en perspectief aan deelnemers. Creëer daarom ruimte voor de behoefte onder deelnemers om ervaringen, perspectieven en gevoelens met elkaar uit te wisselen. Hierbij helpt het als de leefwerelden van deelnemers (enigszins) op elkaar aansluiten.

4) Flexibiliteit in de aanpak

Het bereiken van de doelgroep(en) vraagt om de nodige flexibiliteit. Dit uit zich onder andere in een flexibele omgang met de trainingstijden en indien nodig en gewenst

meer of minder bijeenkomsten dan 'de standaard'. Houdt naast verantwoordelijkheden op school of werk ook rekening met (mantel)zorgdragers, zowel in de familie en buurt als soms in landen van herkomst. Denk aan het inschakelen van een oppas als er (kleine) kinderen in het spel zijn of reiskostenvergoeding in geval van armoede. Houd in de planning ook rekening met religieuze behoeften, zoals feestdagen, een structureel kerk- of moskeebezoek en de betekenis van bijvoorbeeld de ramadan voor het dagritme van deelnemers.

5) Gebruik van toegankelijke werkvormen

Gebruik naast ruimte voor interactie aansprekende werkvormen zoals video's en rollenspellen. Deze werkvormen creëren inkijkjes en soms spiegels in het herkennen van en inspelen op dagdagelijkse patronen. Het roept de nodige emoties, groepsgesprekken en inzichten op. Daarbij is het niet alleen leerzaam, maar werkt het ook verbindend voor de groep deelnemers.

6) Verbinding met andere voorzieningen

Werk in de werving en uitvoering enerzijds samen met de meer informele sleutelfiguren van actieve (wijk)organisaties en verenigingen, en professionals binnen reguliere welzijnsorganisaties, specialisten en schoolmaatschappelijk werkers anderzijds. Fungeer op deze manier als een brug tussen informele netwerken en reguliere voorzieningen zodat beiden elkaar steeds beter weten te vinden. Waardeer, vergoed en/of betaal alle betrokkenen hierin voor hun tijd, (on)kosten en ruimte.

7) Desgewenst in homogene groepen naar sekse of culturele/religieuze achtergrond

Omwille van de voertaal, de ruimte voor interactie en het belang van begrip en (h)erkenning tussen deelnemers en elkaars leefwereld kan het helpen als deelnemers dezelfde (culturele of religieuze) achtergrond of sekse delen. Zeker bij het bespreken van gevoeligheden, is alle ruimte voor vertrouwelijkheid en kwetsbaarheid, essentieel voor deelname van de doelgroep. In sommige gevallen werkt juist een heel diverse groep deelnemers het beste of maakt het niet uit. Stem dit afhankelijk van de thematiek, de bedoeling en doelgroep goed af en communiceer hier duidelijk over naar alle betrokkenen.

8) In de taal van de doelgroep

Rotterdammers spreken meer dan 100 talen. Niet iedereen spreekt (nog) even goed Nederlands. Houd hier rekening mee in het welzijnswerk. Als deelnemers de Nederlandse taal onvoldoende machtig zijn om de training te volgen, werk dan samen met (meertalige) professionals en/of vrijwilligers die waar nodig kunnen vertalen. Voor het bereiken van alle inwoners in een diverse stad als Rotterdam met allerlei nieuwkomers is deze meertaligheid binnen het welzijn een *must*.

9) Gebruik van termen en aanspreekvormen die bekend zijn bij de doelgroep

Het welzijnswerk raakt vaak aan persoonlijke en gevoelige uitdagingen. Het bespreekbaar maken hiervan binnen familie- en vriendenkring is niet altijd even makkelijk, laat staan voor een 'buitenstaander' als een welzijnswerker. Los van gebruikelijke manieren van groeten en elkaar aanspreken is het van belang dat de trainer niet uit de hoogte overkomt als iemand die even een lesje komt leren. De trainer staat niet tegenover, maar naast de client of deelnemer.

10) Identificatie met de trainer

Voor al het bovengenoemde is het van belang dat deelnemers zichzelf kunnen identificeren met de trainer en andersom. Dit draagt bij aan het nodige begrip, veiligheid en ook eigenwaarde. Dit gaat niet enkel om kennis van of ervaring met specifieke culturele of religieuze achtergronden. Deelnemers hebben niet zelden te maken met allerlei verwachtingen en ideaalbeelden van allerlei kanten, inclusief van zichzelf. Hierdoor ontstaat er een druk om constant op de tenen te moeten lopen en je hierbinnen te moeten manoeuvreren. De ervaringen en hulpvragen van deelnemers komen het meest tot hun recht bij trainers die dit herkennen en/of zelf ook hebben doorlopen. Dit alles maakt een trainer waarmee je jezelf als deelnemer kunt identificeren zo belangrijk.

Elk van deze 10 elementen draagt bij aan het zo goed mogelijk bereiken en betrekken van cultureel en religieus diverse doelgroepen. Centraal hierin staat het creëren en toegankelijk maken van *safe spaces* met alle ruimte voor openheid en ontwikkeling. Voor het welzijn van alle Rotterdammers.

Bronnenlijst:

Bellaart, H., Day, M., & Gilsing, R. (2016). Effectief bereik van alle doelgroepen door jeugdhulp Den Haag. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.

CBS (cijfers 2019 - 2021) - https://opendata.cbs.nl/statline/portal.html?_la=nl&_catalog=CBS

Engbersen, G. (2021) De Laag-Vertrouwenssamenleving. De maatschappelijke impact van COVID-19 in Amsterdam, Den Haag, Rotterdam & Nederland, vijfde meting. Rotterdam: Erasmus School of Social and Behavioural Sciences

IDEM Rotterdam (2022) - Voorbij de Eigen Bril

Nederlands Jeugd Instituut (2021) -1, Opvoeden in een migratiecontext | openbare bron:
<https://www.nji.nl/culturele-diversiteit/opvoeden-in-een-migratiecontext>

Onderliggende studies:

Bucx, F., & De Roos, S. (2015). Opvoeden in niet-westerse migrantengezinnen. Een terugblik en verkenning. Den Haag: SCP.

De Gruijter, M., Pels, T., Mesic, A., & Campbell, T. (2021). Opvoeden in gezinnen van statushouders. Utrecht: Kennisplatform Integratie & Samenleving
www.kis.nl/sites/default/files/opvoeden_in_gezinnen_van_statushouders.pdf

Distelbrink, M., Pels, T., & Winkelman, C. (2017). Waardenopvoeding in diversiteit. Het begint met een gesprek. Achtergrondartikel bij een teambijeenkomst. Utrecht: Kennisplatform Integratie & Samenleving.

Distelbrink, M., Day, M., Badou, M., Cové, A., Achahchah, J., & Pels, T. (2020). Moeders van de tweede generatie. Hun waarden en behoeften aan steun. Utrecht: Kennisplatform Integratie & Samenleving.

Pels, T. (2014). Voorkomen van radicalisering: óók een pedagogische opdracht! Advies aan Directie Integratie/SZW. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.

Pels, T., & De Gruijter, M. (2005). Vluchtelingengezinnen: opvoeding en integratie. Opvoeding en ondersteuning in gezinnen uit Iran, Irak, Somalië en Afghanistan in Nederland. Assen: Van Gorcum.

Pels, T., Distelbrink, M., & Postma, L. (2009). Opvoeding in de migratiecontext. Review van recent onderzoek naar de opvoeding in gezinnen van nieuwe Nederlanders. In opdracht van NWO. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.

Van den Broek, Kleijnen, E., & Keuzenkamp, S. (eds.) (2010). Naar Hollands Gebruik? Verschillen in gebruik van hulp bij opvoeding, onderwijs en gezondheid tussen autochtonen en migranten. Den Haag: SCP.

Distelbrink, M., Ekkelboom, L. L., Mehrnaz, A., Mesic, A., & Pels, T. (2021). Opvoeddebatten met vaders met een migratieachtergrond: Methodiekbeschrijving en -onderbouwing van de verdiepingsdebatten 'Op het Rechte Pad': 'Stimuleren & Bespreken' en 'Ontsporing & Vervreemding'. Verwey-Jonker Instituut/Trias Pedagogica.

z.v.b.

Nederlands Jeugd Instituut (2021) - 2: <https://www.nji.nl/culturele-diversiteit/interventies-voor-kinderen-en-opvoeders-in-een-migratiecontext#wat-werkt-om-doelgroepen-beter-te-bereiken-en-bedienen>

Onderliggende studies:

Bastiaanssen, I., Hamberg, H., & Ince, D. (2020). Interventies rond opvoeden en opgroeien: meer lacunes dan overvloed. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.

Heirman, S., & Van Tiel, C. (z.j.). Meetladder diversiteit. Reflectietool voor divers-sensitieve projecten en acties. Brussel: Agentschap Integratie en Inburgering en Kenniscentrum Welzijn, Wonen, Zorg.

Nederlands Jeugdinstituut: Databank Effectieve Jeugdinterventies

Pels, T. (2019). Welke opvoedprogramma's bestaan er specifiek voor ouders met een migratieachtergrond? Utrecht: Kennisplatform Integratie & Samenleving.

Pels, T., Distelbrink, M., & Tan, S. (2009). Meetladder diversiteit interventies. Verwey-Jonker instituut.

Coach je kind Coach je kind, theoretische onderbouwing - Verwey-Jonker Instituut externe link

Distelbrink, M., Ekkelboom, L. L., Mehrasz, A., Mesic, A., & Pels, T. (2021). Opvoeddebatten met vaders met een migratieachtergrond: Een methodiekbeschrijving en -onderbouwing van de basisdebatten. Verwey-Jonker Instituut/Trias Pedagogica.

Verwey-Jonker-Instituut (2018) Aan het werk met Triple P externe link. Handreiking voor de praktijk met tips uit onderzoek.

Nederlands Jeugd Instituut (2018) Interventie Triple P niveau 4/5 bron: <https://www.nji.nl/interventies/triple-p-positief-pedagogisch-programma-niveau-4-en-5>

Netwerk Effectief Jeugdstelsel Amsterdam, NEJA - UvA (2018), Effectiviteit jeugd- en opvoedinterventies bron: <https://neja.nl/wp-content/uploads/2018/02/NEJA-factsheet-jeugd-en-opvoedhulp.pdf>

OBI (cijfers 2019 - 2021) - <https://onderzoek010.nl/jive>

Pels, T., Distelbrink, M., & Postma, L. (2009). Opvoeding in de migratiecontext. Review van recent onderzoek naar de opvoeding in gezinnen van nieuwe Nederlanders. In opdracht van NWO. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.

Staat van de Jeugd (2022) - Gemeente Rotterdam | bron: <https://onderzoek010.nl/dashboard/staat-van-de-jeugd>

Versterken en voorkomen (2022) Beleidsnotitie subsidiekader Jeugdpreventie 2022 - Gemeente Rotterdam

Wijkprogrammering Jeugd (2022) Gemeente Rotterdam | bron: <https://www.rotterdam.nl/wonen-leven/wijkprogrammering/>

